

Magi med munden

- at opleve med fortælling

Af Dorte Futtrup, fortæller og forfatter

Nedenstående artikel er bragt i bogen:

"Skolen på Torvet. Ollerup Friskole 150 år" Red. Finn Slumstrup. Udg. 2017. 208 sider, illustreret. ISBN: 978-87-999617-0-2 (s. 47-59)

Med munden, mormor. Vi vil have historie med munden, ikke med bog! Sådan udtrykker mit 7-årige barnebarn sit ønske på sengekanten med lillebror ved sin side.

I løbet af en årrække har jeg fået den gave at blive beriget med fire børnebørn. Den mundtlige fortælling har fået en ny og anderledes dimension i mit liv. Nu har jeg små kroppe med tændte sanser, kuglerunde øjne og ører på stilke, som (næsten) til enhver tid er åbne for at lytte til såvel nye, gamle som endnu ufærdige historier. Historier skal nemlig fortælles mange gange, før de finder indhold og form. H.C. Andersen vidste det, da han skrev indledningen til "Hvad fatter gør, det er altid det rigtige": ... *det går med historier ligesom med mange mennesker, de bliver kønnere og kønnere med alderen, og det er så fornøjeligt!*

Hvordan begyndte det?

Fortællingen kom til mig i 1990. Dengang flyttede jeg med min familie til Danmark efter fem års arbejde som bibliotekar i Grønland. Som 42-årig stod jeg ved et vendepunkt i livet, rede til et skift i tilværelsen. På et højskolekursus, "Magiske masker", samme sommer sprang jeg ud som fortæller. Den sidste aften gik en fortællerhat rundt, og under mildt pres rejste jeg mig for at fortælle en historie. Vidste end ikke, hvad der ville komme ud af min mund. Til min overraskelse kom en grønlandsk myte, som jeg havde læst, men ALDRIG fortalt. Sådan bare uden bog! Efter fortællingen rystede mine hænder, og en voldsom varme gennemskyllede mig. Tavshed ... indtil en deltager bemærkede: *En fortæller er født*. Magi og eufori. Anede ikke, at jeg havde de evner. Vidste på det tidspunkt nærmest ikke, hvad fortælling var. Ej mindre, hvad det kunne indebære. Alligevel meddelte jeg min familie efterfølgende, at jeg ikke længere ville være bibliotekar, men fortæller. Og hvad var svaret? *Tror du, du kan leve af det?*

Børn, sprog og fortælling

Børn har brug for voksne, som kan fortælle historier. De har behov for selv at fortælle og blive fortalt ind i en sammenhæng familiemæssigt, socialt, geografisk og historisk. Det er vigtigt for udvikling af identitet. Samtidig giver det et rigere samvær mellem børn og voksne, når den mundtlige fortælling bliver en del af dagligdagen. Børn får tidligt fornemmelse af en narrativ struktur med begyndelse, midte, slutning. Gennem fortællingen skærpes deres interesse for sprogets muligheder. Længe før de er i stand til at udtrykke de mest elementære sætninger, kan de følge og forstå en fortælling. Når barnet får adgang til sproget, bliver opgaven at skabe balance mellem egne ønsker og forpligtelser i familien. En 3-4 årig lærer hurtigt, at man bedst når et mål, når ens handlinger sættes i et legitimt lys. At få, hvad man vil have, er ofte et spørgsmål om at fortælle den rigtige historie. De narrative kompetencer udvikles på et tidligt stadium!

For en årrække siden mødte jeg en afrikansk fortæller, som udtalte: *Hos os skælder vi ikke vore børn ud, når de har gjort noget forkert. Vi fortæller dem en historie.* Måske lidt svært at leve op til en travl dansk morgen, når storebror ikke gider tage tøj på, niver lillesøster, som derpå vælter havregrøden over sit rene tøj. Skrig og skrål. Det kræver overskud. Men alligevel, ha' en fortælling i baghovedet. Rim og remser, som afleder. Lærere, pædagoger, forældre, bedsteforældre kan benytte sig af fortælling som et opdragelses- og disciplineringsmiddel. Selv bruger jeg råt fortælling overfor børnebørnene for at lede dem på rette spor. En klassiker er, hvis de putter kniven i munden. Så får de historien om Irene fra min skoletid, som skar sig i tungen og i lang tid derefter ikke var i stand til at tale rent. De ældste genbruger nu historien til de yngre søskende!

Det narrative og eksistensen

Mundtlig fortælling er dog langt mere end et spørgsmål om mål og middel. Det narrative omhandler hele vor eksistens ... begyndelse, midte, slutning. At arbejde med livshistorie, fortælling, narrativitet giver mulighed for at arbejde med identitet og meningsdannelse på et personligt og erkendelsesmæssigt plan. Hos barnet og den voksne, på arbejdspladsen og i samfundet. Set fra den synsvinkel bliver det narrative ikke blot et litterært, kulturelt, socialt fænomen, men et grundmenneskeligt vilkår.

Begyndelse: Vort livs begyndelse er et flimrende kaos af sanseindtryk og følelser, derefter kommer ordet og sproget. Ved at få et navn fortælles vi ind i en slægt. De første år af vort liv tilhører mere vor familie og andre nære relationer end os selv, fordi oplevelser og begivenheder kun sidder i os som kropslige aflejringer. Den voksne skaber barnets begyndelse gennem fortælling. F.eks. spørger den 5-årige sin mor: *Fortæl om dengang jeg blev født.* Der er en afgrundsdyb forskel på følgende tre svar: *Da du blev født? Det var den lykkeligste dag i fars og mit liv.* Contra: *Far og jeg ville egentlig ikke have flere børn, men ...* Eller: *Din far skred, og jeg stod alene tilbage med al besværet ...* Vor selvfølelse og vort selvbillede er påvirket af det, som er fortalt ind i os.

Midte: Vi bliver den historie, vi fortæller. Ved at kæde fragmenter sammen til helheder skaber vi os selv, hinanden, de andre og giver tilværelsen retning. Det er et valg, om fortællingen skal have karakter af en offer- eller heltehistorie. En skæbnefortælling, udviklingshistorie eller noget helt andet.

En retning inden for sociologien tager udgangspunkt i tesen om, at virkeligheden er en social konstruktion. Sproget og måden, vi taler sammen om verden og tingene, er det, som konstruerer virkeligheden. (Socialkonstruktionisme). Ifølge den amerikanske psykolog, Jerome Bruner, er det "bevist", at det, som ikke bliver struktureret narrativt, lider tab i vores erindring. Spørgsmålet er så, om det er det, vi husker, vi fortæller. Eller det er det, vi fortæller, vi husker.

Kan vi ændre vort liv ved at fortælle det på en ny måde? Trække den røde tråd anderledes? Når vi bruger vor narrative fantasi, genføder vi os selv via sproget. I dette sprog forvandles glemte fornemmelser til indsigt, og muligvis opdager vi dele af det fortælleunivers, vi selv er spundet ind i. Grundlæggende kan der ikke laves om på det, vi har med os i tilværelsen. Men vi kan vælge at fortælle det på en måde, der peger fremad og giver håb. Vende den værst tænkelige historie til én, man kan leve med, leve af, leve på. Blive konge i sit eget liv.

Slutning: Ligesom vi fortælles ind i livet, fortælles vi også ud af det. Udgivelse af diverse erindringer og biografier i god tid kan få en vis betydning, men vi bliver aldrig herrer over vort personlige eftermæle. Alligevel forsøger nogle at tilrettelægge egen begravelse i detaljer – også hvad, der skal siges, eller absolut ikke må siges! I al ydmyghed må vi snarere bestræbe os på at gøre det så godt som muligt, mens vi er på jorden. Så længe der fortælles historier om et menneske, er det som om, det stadig lever. Mine forældre og bedsteforældre bliver sanseligt nærværende, når jeg fortæller børnebørnene om deres forfædre. Døden kan blive en mere fortrolig partner, når den får følgeskab af fortællinger, som gør livet større og dybere.

Fortællingens kraft, fortællingens magi

Det er som om det er mere virkeligt, når det bliver fortalt, udtaler et barn. Andre børn kan efter en fortælling spørge: Levede du dengang siden, du ved det?

I de udsagn gemmer sig fortællingens kraft. Fortællingens magi. En form for kontrakt, der indgås, når man i direkte eller indirekte forstand siger 'JA' til *Der var engang ...* Fortælleren har et stort ansvar, for lytteren kan vanskeligt afvise en fortælling uden også at afvise fortælleren. Det skaber et etisk dilemma. Derfor bør en fortæller gøre sig bevidst om denne stærke indvirkning på lytteren. Være bevidst om egen etik. Når det lykkes, er mundlig fortælling et levende, afstandsløst møde uden filter mellem fortæller og lyttere. Uden analyserende fornuft, kun intens medleven. Øjeblikkets kunst. En fortæller er helt afhængig af sine lyttere. Uden dem bliver der ingen fortælling. Det kræver 100 % nærvær, intensitet og indlevelse. Og stor forberedelse! Hvis

fortællerens koncentration og billeddannelse svigter, falder korthuset. Mundtlig fortælling er selvudleverende, sårbart og hudløst.

Højtlesning eller oplæsning ... hvad er forskellen? "Højtlesning" defineres som en læsning, hvor ordene i en tekst gengives mekanisk uden større indlevelse. Højtlæserens tanker kan nemt gå på langfart og undervejs planlægge praktiske gøremål, mens ordene vælter ud af munden. Det har vi nok alle oplevet ... og det kommer der absolut ikke kunst ud af! Ej heller giver det læselyst hos tilhørerne. Tværtimod, det keder! Ved en god "oplæsning" gøres skrift til tale. Teksten gives en stemme. Teksten er en andens, men stemmen er oplæserens. En god oplæser gør tekstens stemme levende, har fat i underteksten, mellemrummene, pauserne, de tomme pladser. Indlevelse og sanser skal bære teksten – det er vigtigt at se, føle, lytte, smage og lugte. En god oplæsning kan nærme sig fortællingen med den skrevne tekst som sufflør.

Fortællingen er som en puppe. Stilheden efter forvandler den til en sommerfugl. Ingen stilhed kan være mere intens end den, der opstår i fortællingens rum. Lytterne husker de sanseindtryk, der bliver fremkaldt i deres indre. Mit ideal er en overensstemmelse mellem form og indhold, hvor fortælleren blot er fødselshjælper. Selv jagter jeg de steder, hvor jeg med min fortællestil kan stå i vejen for historien, og fjerner dem.

Fortælling eller foredrag

Ofte bliver en fortælleaften omtalt som "foredrag" af en arrangør. Helt ærligt, så krymper det sig i mig, når jeg får den præsentation af min fortællekunst! Men hvordan adskiller fortælling sig fra foredrag? Brug af manus og PowerPoint tilhører klart foredragsgenren. Men der er gråzoner ved "det folkelige foredrag", som i høj grad betjener sig af mundtlighed. Ligesom mine egne biografiske fortælleforestillinger, bl.a. C.F. Tietgen, Frida Kahlo, Ruth Berlau/Bertolt Brecht, indeholder en del fakta. Forsøgsvis vil jeg nærme mig en definition ved at skelne mellem fortællerens "At fortælle" og foredragsholderens "At fortælle om":

Fortælleren vælger et subjektivt udgangspunkt med de elementer, der hører til en klassisk fortalt god historie. En udvidet "fiskemodel" med begyndelse, midte, slutning kan være en illustration: Anslag, præsentation, uddybning, *point of no return*, konfliktoptrapning, klimaks og udtoning. Fortælleren har gjort sig sit ærinde med historien klar, sin etik: HVORFOR fortæller jeg denne historie? Sproget er personligt, poetisk, hvor alle sanser aktiveres. Lytterne kan genkende, associere, spejle, så egne erindringer vækkes til live. Et møde, hvor man aldrig helt ved, hvad som kommer til at ske. Man foretager sammen en rejse i et ukendt univers. Fortælleren kan ikke erstattes, fordi det er et dybt personligt anliggende at fortælle netop den historie. Som fortæller sætter man sig selv på spil.

Foredragsholderen står ved siden af og forklarer. Stoffet præsenteres objektivt, faktuel, intellektuelt og formidler information om "dengang". Neutrale korrekte detaljer indenfor logikkens rammer med manuskript og hjælpemidler. En foredragsholder – altså den, der "fortæller om" - kan erstattes af en anden på området kyndig person. Som foredragsholder sætter man sin faglighed på spil.

Fortælling før

Mennesker har til alle tider og i alle kulturer fortalt historier for at skabe mening, sammenhæng, identitet og fællesskab. De gamle i slægten har siddet inde med en form for erindret visdom, som er videregivet i myter, sagn og folkeeventyr. Etisk retningsbestemmelse for både børn og voksne. I skriftløse kulturer var de gamle den eneste kilde til viden om det, der var hændt forud. De gamle grønlandske fortællere sluttede ofte deres historie således: *Nu er historien slut og vinteren så meget kortere*. At fortælle historier var en underholdende og meningsfuld måde at være sammen på. Man har fortalt i undtagelsessituationer, i beskyttelsesrum og koncentrationslejre. Som overlevelse og til åndelig berigelse. Fra litteraturen kendes bl.a. "1001 nat", Boccaccio: "Dekameron", Chaucer: "Canterbury Tales" og Goethe: "Unterhaltungen deutschen Ausgewanderten". Karen Blixen og andre forfattere har markeret sig indenfor genren. I sin oprindelse og sit budskab indbyder fortællingen til fortolkning og skabelsesproces, sætter livet i relief og gør tilværelsen flerdimensional. Virkeligheden ses i et fugleperspektiv, og vore værdier fremtræder tydeligere.

Sandhed, sandsynlighed eller sand digtning? I Egypten siger man: *Det er ånd at spørge, om noget er muligt, men åndløst at spørge om det er virkeligt*. Man må aldrig forpligtige en fortæller på sandheden. Så dør historien.

Stjernestunder

Fortællekunstens magi handler om fascination, fortolkning, forførelse, forløsning og forvandling. Når jeg tænker tilbage på snart 27 års samliv med mundtlig fortælling (de 17 år som levevej) har jeg haft ufattelig mange og store oplevelser i hver en krog af Danmark. Det være sig foreninger, biblioteker, virksomheder, højskoler, sognegårde og kirkelige institutioner, stat og kommune, videregående uddannelser, folkeskoler og de frie skoler. Fantastiske møder med alle slags mennesker i alle aldre, hvor jeg mærker med hele min krop og sjæl, hvad øjeblikkets kunst kan gøre. I det følgende bringer jeg fem nedslag i kronologisk orden, hvor også erfaringer fra udlandet bliver inddraget. For derved at indkredse spændvidden i fortællingens muligheder over en årrække.

- **Beijing**

Kina har tradition for mundtlig fortælling i skoler, tehuse og på teatre. Under Kulturrevolutionen blev fortælling forbudt, og sågar skete afbrænding af bøger og biblioteker. Med det ændrede styre kom en opblomstring af fortællekunst på offentlige steder. IFLA, den internationale biblioteksforening, holdt kongres i Beijing i 1996. Jeg var indbudt til en workshop, "Storytelling around the world", for at give et signalement af fortællekunsten i Norden, primært Danmark og Grønland. Mødet med fortællekolleger fra hele verden var en åbenbaring og viste en global interesse for det levende ord og fortællingens evne til at skabe fællesskab på tværs af kulturer, alder, grænser og sprog. Internettet var på det tidspunkt kun lidt udbredt. Til min overraskelse erfarede jeg, at revitalisering af mundtlige fortælletradition var sket næsten samtidigt i de deltagende lande, nemlig omkring 1990.

En kinesisk kvinde, opvokset i Canada, redegjorde, hvordan hun som fortæller af kinesisk mytologi for børn og voksne holdt fast i egne rødder og kultur. En græsk fortæller sammenstillede anvendelsen af drager og slanger i henholdsvis græsk og kinesisk mytologi. Påpegede ligheder, som netop er en bekræftelse på, at mytiske figurer er universelle. Fra Trinidad fik vi Anansi-historier, som blev bragt til Caribien af slaver fra Vestafrika. ANANSI er en "trickster" – halvt menneske og halvt edderkop, en slags folkehelt på De vestindiske Øer. Kan minde om vores Loke-figur. I Thailand er der tradition for "JATAKA-fortællinger", tretten kapitler om Buddhas mange liv, før han blev den store Buddha. Disse historier har været fortalt i mange hundrede år og lever stadig i kraft af lærere, bibliotekarer, forældre og professionelle fortællere. Fra USA hørte vi om Storytelling fra en mere pædagogisk-didaktisk vinkel.

Størst indtryk gjorde en fortæller fra Zimbabwe, som med lidenskab og glød sagde: *Den stigende urbanisering betyder en katastrofal nedgang i interessen for den mundtlige fortælling. Voksne og børn er kun optaget af TV. Ingen af slægtens og landets gamle historier bliver bevaret. For når børn ingen historier får fortalt, ja, så har de jo heller ingen historier at fortælle til deres børn, når de selv bliver voksne. Det bliver vor kulturs undergang. HVAD kan vi gøre for at bevare vort lands værdier og beskytte vore traditioner, som hidtil har samlet folk på tværs af generationer?*

Mere end 20 år er gået siden hendes udsagn. Hvordan mon situationen ser ud i dag?

- **New York**

I 2000 åbnede "The Vikings", en fællesnordisk udstilling på *American Museum of Natural History*, som markering af 1000-året for Leif den Lykkeliges opdagelse af Vinland. Man ønskede udstillingen suppleret med storytelling - nordisk mytologi og sagn fra vikingetiden. Det danske Generalkonsulat i New York bad mig afholde et tre-dages fortællekursus for syv unge nordiske skuespillere, alle bosiddende i New York. Jeg insisterede på modersmålet/"skandinavisk" som undervisningssprog. Mundtlig fortælling er ikke udenadslære, dens kraft hentes fra hjerte- og følelsessproget. Det

sprog, vi har været lykkelige og ulykkelige på som børn og blevet trøstet med. Fortælling får ikke samme klangbund på et fremmedsprog som ved anvendelse af modersmål.

*Modersmål er vort hjertesprog,
kun løs er al fremmed tale,
det alene i mund og bog
kan vække et folk af dvale.*

(N.F.S. Grundtvig)

En norsk kursist var opvokset i New York med skolegang på engelsk, men i hjemmet var der altid talt norsk. Da hun fortalte sagnet om "Regnar Lodbrog og Kraka" på sit modersmål, var hun gennemsyret af charme, sødme og umiddelbarhed. Da hun ubesværet fortalte historien på engelsk, blev hun en anden – "den norske jente" var pist forsvundet!

De unge erfarede, hvilken enestående fællesbagage af tankesæt og værdier, de havde med sig. Hvad der gør det nordiske folk forskelligt fra det amerikanske, og hvad der forener. Mødet med kulturarven blev så stærk for den islandske kursist, at hun efterfølgende besluttede sig for at flytte hjem efter 10 år i USA!

Storytelling blev en stor succes under hele udstillingsperioden. Fortællerne var klædt i neutralt tøj, skønt museets ledelse havde forestillet sig dem udklædt som vikinger med hjelm, horn og sværd!

- **Oslo – et møde med Jan Kjærstad**

Den berømte norske TV-mand, Jonas Wergeland, skaber en række udsendelser over emnet *At tænke stort*. Udsendelserne lægger alle gader og egne af Norge øde, mens de bliver sendt. En dag finder Jonas Wergeland sin hustru Margrete død. Det sætter et væld af fortællinger i gang. Som altid, når vi bliver slået omkuld, har vi brug for at fortælle, og vi har brug for gode lyttere.

Den norske forfatter Jan Kjærstad har skrevet romantrilogien "Forføreren", "Erobreren" og "Opdageren". De har alle Jonas Wergeland som hovedperson. Disse bøger fascinerede mig så meget, at jeg MÅTTE lave min egen version: *Hustruen/Forførerens kone*. Kjærstad gav tilladelse, og i 2003 havde jeg premiere på den 70 minutter lange fortælleforestilling. I de følgende år var det for mig "at tænke stort", hvis jeg en dag fik mulighed for at fortælle med selveste Jan Kjærstad som tilhører. Det lykkedes i Litteraturhuset i Oslo 2009. Gys! Forfatteren sad skråt foran scenen på første række med nedslagne øjne det meste af tiden. Efter forestillingen blev vi sammen interviewet om oplevelsen. Kjærstad leverede sin første bemærkning med et genert smil: *Har jeg virkelig skrevet dette?*

- **OMA margarine**

Kjærstad-fortællingen blev i de følgende år fulgt op af store biografiske fortælleforestillinger, bl.a. Frida Kahlo og Ingeborg Stuckenberg. 2009 blev et gennembrud til et andet segment. Otto Mønstedts Fond henvendte sig i anledning af Fondens 75 års jubilæum. Et storstilet arrangement på Eksperimentarium med deltagelse af 700 mennesker. Ønsket var, at jeg skulle gøre Otto Mønsted levende og nærværende ved den lejlighed. Drengen fra Mols skabte sit margarineimperium fra Vestergade i Aarhus. I 1899 flyttede han med sin hustru til København, hvor arkitekt Wilhelm Dahlerup opførte en pragtvilla til ægteparret på Østerbro (i dag hjemsted for Ruslands Ambassade). Den internationale erhvervsmand og pioner døde i 1916 som Danmarks rigeste mand.

Først opleve, så oplyse, sagde Christen Kold. *Vi forstår ikke verden gennem vor forstand, men gennem vore følelser*, udtalte Grundtvig. De udsagn lagde jeg mig på sinde i arbejdet med fortælleforestillingen "OMA-kongen og hans dronning". Hvordan vandt Klods Hans prinsessen? De ældste brødre var mestre i faktisk viden og tal. Deres sprog var rationelt og instrumentelt. De vandt IKKE prinsessen. Det gjorde lillebror, som mestrede det uforudsigelige med sit gå-på-mod og opfindsomhed. Og så var han en god fortæller! Klods Hans skabte liv og påvirkede sine omgivelser med et billedrigt og associativt sprog, fyldt med tolknings- og tydningsmuligheder. Lige vand på Christen Kolds mølle!

- **Græse-Sigerslevvester Foredragsforening**

En blæsende, mørk, regnfuld aften i januar kører jeg i bil ad småveje ved Frederikssund for at finde Græse gamle Skole. Jeg er i god tid og tænker, at ingen folk finder dette sted i sådan et Herrens vejr! Omsider ser jeg elektrisk lys i en ejendom, og bag bygningen holder mange biler parkeret. Salen er propfuld. Hjælp, har jeg taget fejl af klokkeslettet? Læst forkert på kontrakten? *Næh, sådan hænger det ikke sammen*, forklarer arrangøren, *alle kommer tidligt for at være sikker på at få en god plads!* Græse-Sigerslevvester Foredragsforening på Sjælland er en levende og overlevende foredragsforening, stiftet 1891 som sangforening. På bedste højskolemanér synger man et par sange efter årstid og lejlighed med akkompagnement af egen professionel huspianist.

Foreningen er et eksempel på dansk folkeoplysning gennem generationer og blot én af mange spredt rundt i Danmark. Et fælleskab og en type samvær - kendt af de færreste, som færdes på kulturens bonede gulve. Sådanne steder møder man et publikum med "vinkelrette ører". Folk, som virkelig er vant til at tage fra. Det er berigende!

Hvordan bliver man en god fortæller?

Alle kan lære at fortælle! Nogle bliver bedre end andre, men du vælger selv din stil ved at prøve og erfare dig frem. Find din egen personlighed og pas på overdreven dramatisering og grimasser. Med Grundtvig kan tilføjes: *Du skal have noget på hjerte og have hjerte for noget*. Uanset hvad man vælger at fortælle, skal man gøre historien til sin egen. Ikke reproduktion eller referat/genfortælling. Man har pligt til at gøre historien bedre, hvis ikke den er god nok i forvejen! Uanset, hvad man vælger at fortælle, bør ens etik være klar. Hvorfor? Hvad er mit ærinde? Hvilke følelser af glæde, sorg, smerte, vemod, munterhed, afsky, latter vækkes i mig? For begynderen er traditionsstof som myter, sagn, folkeeventyr velegnet fortællestof. Mundtlig i sin oprindelse, derfor er ingen version den korrekte. Det er vore forfædres erindrede visdom ... som vasket guld.

Fortællerens 10 bud:

1. Læs fortællingen få gange igennem. Luk bogen. Hvor foregår det? Hvem er til stede? Hvad bliver der sagt?
2. Se personerne for dit indre øje. Hvordan ser de ud? Hvad har de på? Hvilke karaktertræk har de? Brug dine øvrige sanser: Føl, lyt, lugt, smag fortællingens handling.
3. Repetér fortællingen i grove træk.
4. Kig igen i bogen og afdæk fortællingens skelet, find grundstrukturen. Et folkeeventyr har som regel opbygningen: Hjemme – Ude – Hjem. Nogle aktanter (i form af personer eller begreber) forholder sig til en konflikt i et kronologisk/tidsligt forløb.
5. Luk bogen og fortæl højt, så du hører din egen stemmes klang.
6. Sørg for en god begyndelse og en god slutning. Ligesom en fisk: Et godt bid, en fyldig krop og et slag med halen til sidst. (**OBS: illustration af fisk**)
7. Fortæl højt adskillige gange. Arbejd bevidst med rytme, pause, betoning, artikulation, temposkift m.m. Du skal forestille dig hele fortællingens liv og univers.
8. Læs teksten igen og lær vendinger og udtryk, som du anser for vigtige for fortællingens dynamik og virkningskraft. Børn og voksne bør udfordres sprogligt!
9. Fortæl for dine nærmeste. Lyt efterfølgende til deres reaktioner og gode råd.
10. Fortæl historien for dit publikum. Overvej forinden de fysiske rammer: Skal du stå op eller sidde ned? – med børn/voksne på gulv, stole, i halvmåne eller cirkel? Godt lys på ansigt, stå aldrig i modlys. Undgå spørgsmål undervejs, så der skabes de bedste betingelser for koncentration og intensitet. Husk øjenkontakten.

Jo flere gange du har fortalt historien højt for dig selv, des lettere bliver det at finde frem til ordene, når du fortæller for andre. Netop fordi fortællingen ikke skal læres udenad, bliver historien levende og ny, hver gang du fortæller den. Og HUSK: Der er ingen 'rigtig' måde at fortælle på. Du skal blot være tro mod historiens kerne og mod dig selv.

Og det forunderlige kan ske: Fortællingen får vinger. Tilhørernes øjne bliver blanke, og deres munde står åbne. Vi er sammen i et helt andet univers, hvor tid og sted ikke eksisterer. Magien er opstået: *Det skal være med munden, mormor!*

FIDA – Fortællere i Danmark. Forening for både professionelle og amatører. Stiftet 2011. Arbejder for at udvikle, udbrede og synliggøre den mundtlige fortælling i DK. <http://www.fortaelleeridanmark.dk/>

Faktaboks:

Dorte Futtrup, Frederiksberg. Født 1948

Uddannelse:

Bibliotekar DB 1973, Rytmikpædagog RMO 1984, Voksenpædagogik VPÅ/Åbent Universitet 1993.

Har arbejdet på Færøerne og i Grønland. Tidligere lærer på Danmarks Biblioteksskole (Børnekultur).

Fortæller og forfatter siden 1990.

www.dortefuttrup.dk

df@dortefuttrup.dk